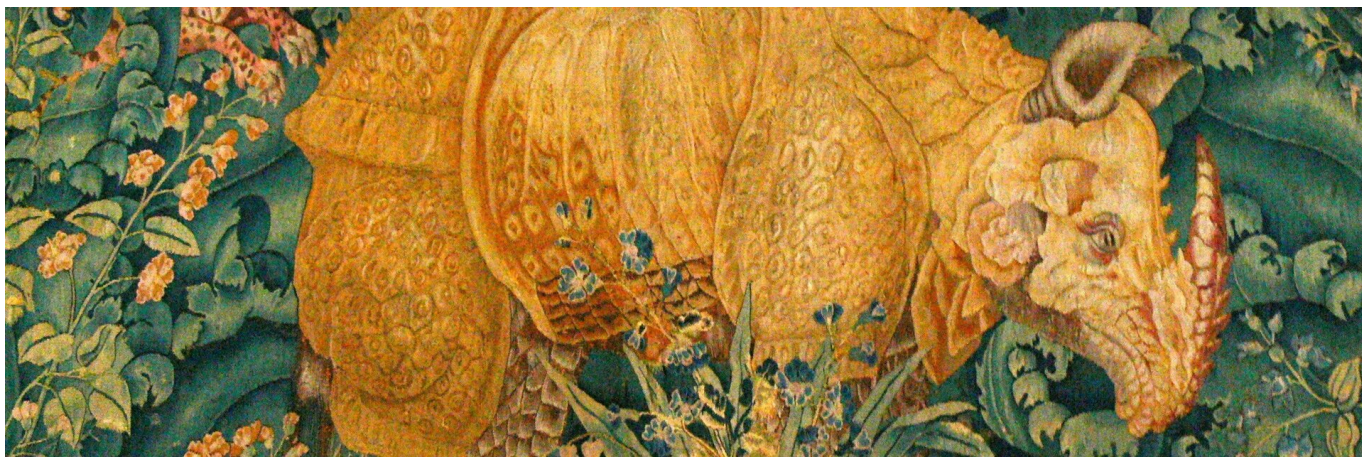

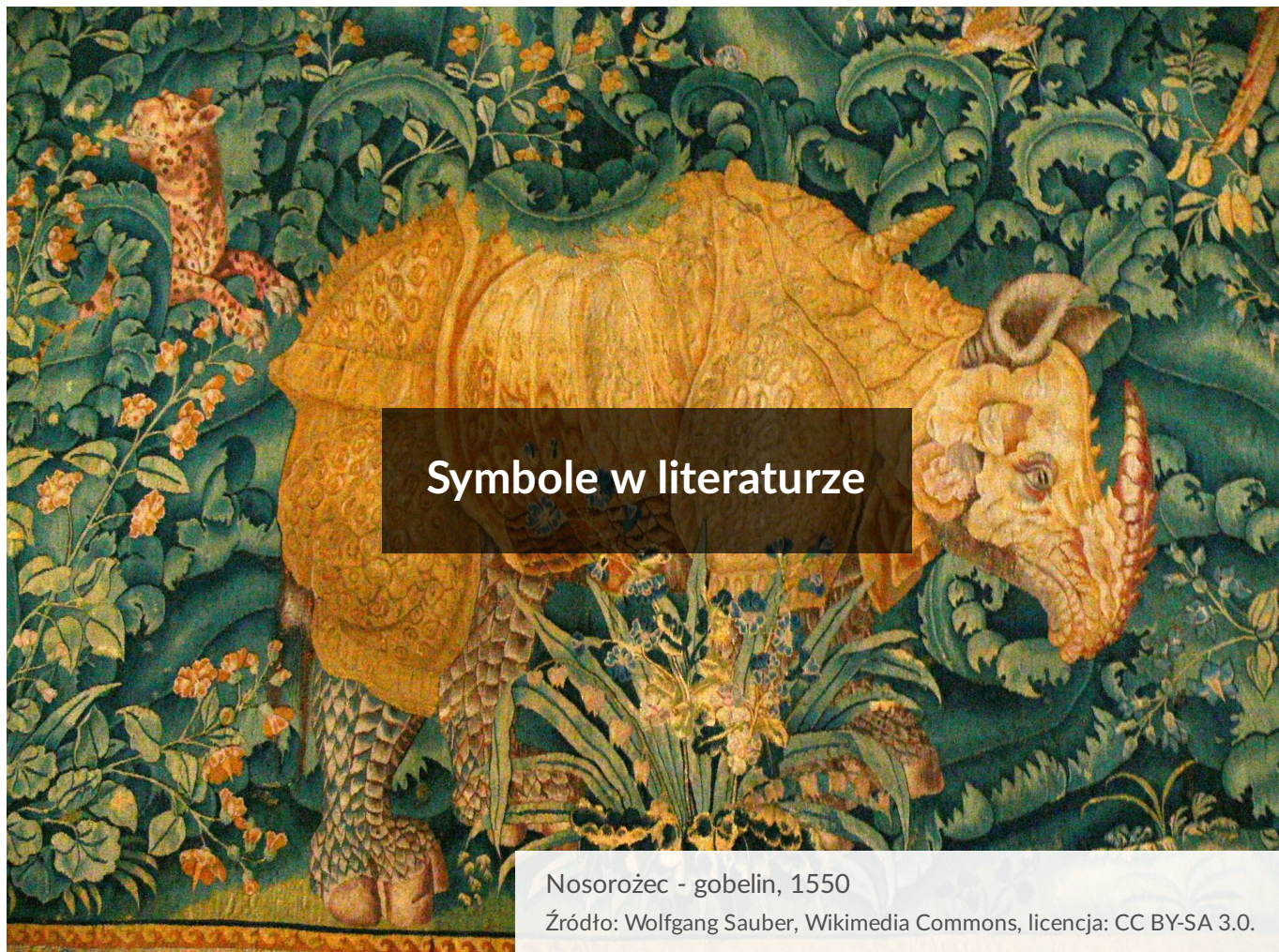

Symbole w literaturze

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, oprac. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, tłum. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, Warszawa 1990, s. 7.
- Źródło: Jacques Le Goff, *Kultura średniowiecznej Europy*, tłum. Hanna Szumańska-Grossowa, Warszawa 1994, s. 330–333.
- Źródło: Bolesław Leśmian, *Róża*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, Wrocław 1991, s. 3.

Symbole w literaturze

Nosorożec - gobelin, 1550

Źródło: Wolfgang Sauber, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

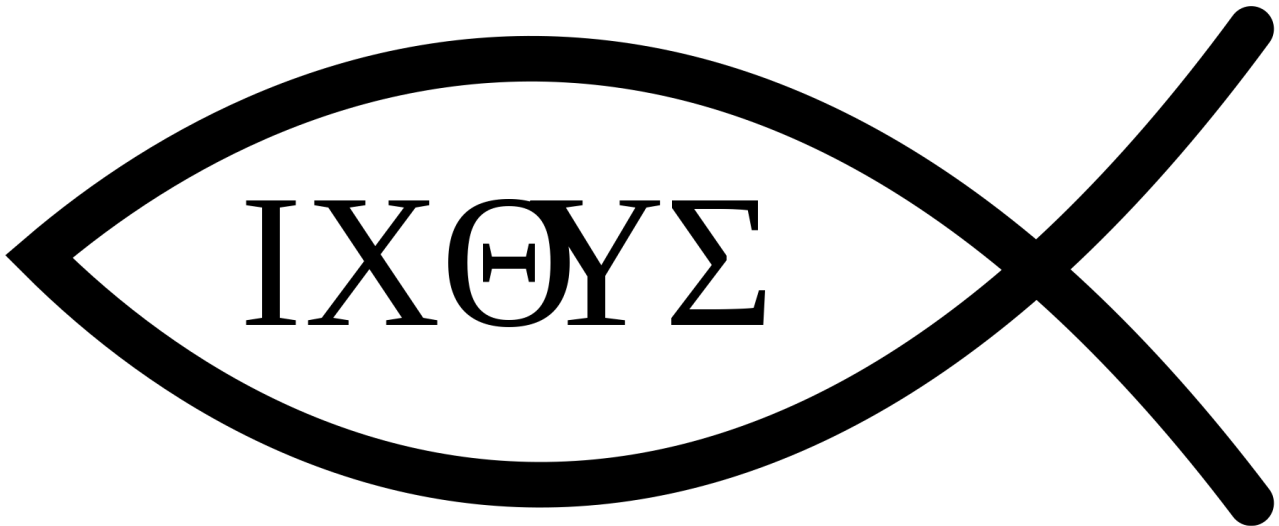
Jak można przedstawić coś, co jest ogólne, wieloznaczne, abstrakcyjne, trudne do precyzyjnego nazwania? W jaki sposób oddać istotę tego, co nieuchwytnie? Ludzkość od początku swego istnienia i komunikowania się szukała sposobów na wyrażenie tych niejednoznaczności. Służyły jej do tego symbole – elementy natury, rośliny, zwierzęta, części ludzkiego ciała. Właśnie za ich pomocą przedstawiano idee lub abstrakcje.

Twoje cele

- Wyjaśnisz istotę symbolicznego przedstawienia rzeczywistości.
- Zinterpretujesz znaczenia wybranych symboli.
- Przeanalizujesz fragment tekstu popularnonaukowego poświęconego symbolom w średniowieczu.

Przeczytaj

Symbole znane były Europie antycznej – zarówno greckiej, jak i rzymskiej – ale szczególnego znaczenia nabrały w średniowieczu. Kultura tej epoki była bowiem w całości chrześcijańska, a religia stanowiła jej zasadniczy element – wyznaczała główne idee, sposób urządzenia społeczeństwa i państwa, określała reguły życia codziennego, a także dyktowała prawa sztuki i nauki.

Ryba była jednym z najstarszych symboli chrześcijaństwa; wyraz „ryba”, po grecku *ichtys*, jest akrostychem – zaszyfrowanym określeniem Jezusa – Mesjasza, ukrytym w kolejnych literach: Jezus Chrystus, syn Boga, Zbawca.

Źródło: domena publiczna.

Istotną cechą religii jest postrzeganie rzeczywistości podzielonej na sfery **sacrum** i **profanum** – świat ponadludzki, metafizyczny oraz rzeczywistość empiryczną, ziemską. To, co metafizyczne, święte i ponadludzkie, było w średniowieczu trudne do nazwania i opisania. Aby poradzić sobie z tą przeszkodą, ludzie sięgali po symbole – przedmioty, które będąc częścią znanej ludziom rzeczywistości, mówiły o świecie boskim. Dorothea Forstner pisze:

((Dorothea Forstner

Świat symboliki chrześcijańskiej

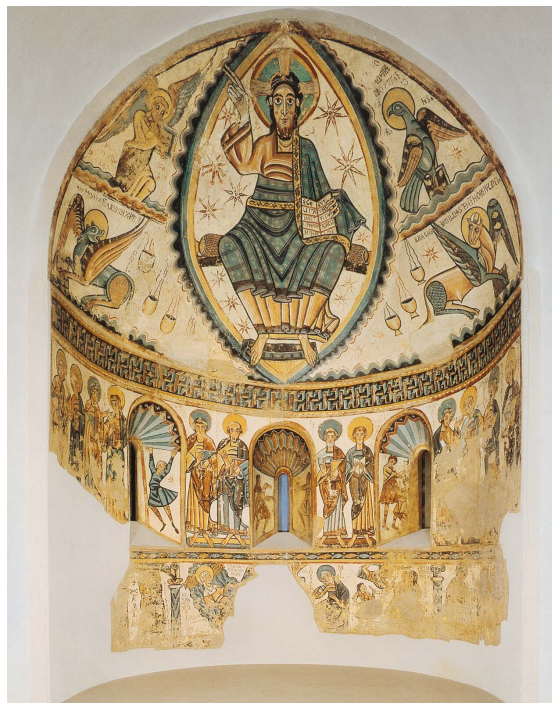
Symbolem nazywano pierwotnie odłamany kawałek kości do gry lub jakiegoś innego przedmiotu, którego brzeg pasował do brzegu pozostałej części tak, że można je było ze sobą złożyć. Przyjaciele i goście obdarzali się nawzajem takimi kawałkami przedmiotów, aby móc się po nich rozpoznać. Były **znakiem** rozpoznawczym (...), który

dziedziczono w rodzinach. Później posługiwano się w takim celu odciskiem pieczęci.

W znaczeniu przenośnym symbole oznaczają rzeczy, które z racji jakiegokolwiek podobieństwa uzmysławiają coś duchowego. Nie chodzi już tylko o złączenie ze sobą dwóch części jednego przedmiotu, lecz o spotkanie tego, co konkretne, z reprezentowaną przez siebie, a w sakramentach nawet skutecznie w sobie zawartą rzeczywistością wyższego porządku.

Człowiek jako istota duchowo-zmysłowa potrzebuje symboli, aby przybliżyć sobie to, co duchowe. Niekiedy mgliste odczuwanie ich bogatej treści może mu powiedzieć więcej niż słowa. Symbole bowiem łączą w jedno ogólne wrażenie najbardziej różne rzeczy, natomiast mowa tylko w sposób cząstkowy i stopniowy uświadamia to, co symbole w jednej chwili przedstawiają duszy ludzkiej.

Źródło: Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, oprac. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, tłum. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, Warszawa 1990, s. 7.

Fresk ze sklepienia absydy klasztoru Świętej Marii ze średniowiecznego miasta Castell de Mur w Katalonii (Hiszpania), przedstawiający Chrystusa w otoczeniu symbolicznie ukazanych czterech ewangelistów

Źródło: domena publiczna.

Słownik

akrostych

(gr. *akróstichon* – początek wiersza) – utwór wierszowany, w którym początkowe litery lub słowa wersów albo zwrotek tworzą wyraz bądź zdanie

floraria

katalogi symboli roślinnych

hierofania

objawienie się sfery *sacrum* w sferze *profanum*; objawienie świętości w rzeczywistości ziemskiej

sfera *sacrum*

(łac. świętość) – w wyobrażeniach religijnych rzeczywistość święta – metafizyczna, boska, nadludzka; wszystko to, co przekracza rzeczywistość empiryczną, poznawalną zmysłami, otaczającą człowieka

sfera *profanum*

(łac. *pro* – przed i *fanum* – świątynia) – w wyobrażeniach religijnych rzeczywistość świecka – fizyczna, przyrodnicza, ludzka; wszystko to, co obejmuje rzeczywistość empiryczną, poznawalną zmysłami, otaczającą człowieka

symbol

(gr. *symbollein* – znaczący, rozpoznawczy kawałek przedmiotu) – element rzeczywistości materialnej (rzecz, zjawisko, roślina, zwierzę lub osoba) obdarzony dodatkowym, abstrakcyjnym znaczeniem; znaczenie to jest niejednoznaczne, często celowo niejasne, odwołujące się bardziej do pewnej sfery znaczeń niż pojedynczego pojęcia; np. róża jako symbol m.in. miłości, namiętności, kobiecości, cierpienia, pragnienia, tęsknoty

znak

element materialny obdarzony znaczeniem; znaki mogą mieć charakter naturalny (są oznakami, symptomami jakichś zjawisk naturalnych) lub umowny – stworzony przez ludzi. Wśród znaków umownych wyróżniamy znaki ikoniczne, w których forma znaku jest podobna do tego, co ów znak oznacza, oraz znaki symboliczne, w których związek między formą znaku a jego znaczeniem jest arbitralny – narzucony przez człowieka

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i wynotuj najważniejsze obszary średniowiecznej symboliki.

Polecenie 2

Wyjaśnij symboliczne znaczenia przypisywane elementom przyrody wymienionym w tekście.

Jednym z największych znawców średniowiecza był żyjący w latach 1924–2014 francuski historyk Jacques Le Goff. W swej monumentalnej *Kulturze średniowiecznej Europy* napisał m.in.:

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PvUuRNXDN>

Jacques Le Goff

Kultura średniowiecznej Europy

Wystarczy uświadomić sobie, jaka jest etymologia wyrazu „symbol”, by zrozumieć, jakie miejsce zajmuje myśl symboliczna nie tylko w teologii, literaturze i sztuce średniowiecznej Europy zachodniej, ale i w jej umysłowym wyposażeniu. Symbol był to u Greków znak rozpoznawczy, reprezentowany przez dwie połowy przedmiotu podzielonego między dwie osoby. Symbol jest znakiem umowy. Jest odniesieniem do utraconej całości, przypomina i przyzywa wyższą i utajoną rzeczywistość. Otóż w myśli średniowiecznej „każdy przedmiot materialny jest uważany za przedstawienie czegoś, co jest jego odpowiednikiem w planie wyższym i stawał się w ten sposób symbolem tamtej rzeczy”. Symbolizm był powszechny, a myślenie było nieustającym odkrywaniem ukrytych znaczeń, niezmienną „hierofanią”. Bo świat ukryty był światem świętym,

sakralnym, zaś myśl symboliczna była tylko wypracowaną, wyklarowaną na poziomie ludzi uczonych formą myśli magicznej, kryjącej powszechne sposoby myślenia. Niewątpliwie amulety, czarodziejskie napoje, magiczne zaklęcia, których użycie i handel były bardzo rozpowszechnione, stanowią tylko najbardziej prymitywne przejawy tych wierzeń i tych praktyk. Ale relikwie, sakramenty, modlitwy stanowiły dla masy tylko zatwierdzone przez Kościół ekwiwalenty tamtych zjawisk. Zawsze szło o to, by znaleźć klucze do świata ukrytego, świata prawdziwego i wiecznego, tego, w którym można szukać ocalenia. Akty pobożności były aktami symbolicznymi, przez które starano się uzyskać od Boga uznanie swoich praw i zmusić go do dotrzymania zawartej z nim umowy. Formuły donacji, w których donatorzy robią aluzję do chęci zbawienia tym sposobem swojej duszy, określały ów magiczny targ, czyniący z Boga osobę zobowiązaną wobec donatora i mającego go w zamian zbawić. Tak samo i myślenie polegało na znajdowaniu kluczy otwierających drzwi świata idei.

Toteż średniowieczny symbolizm zaczynał się na poziomie słów. Nazwać rzecz, było to już ją wyjaśnić. Powiedział tak Izydor z Sewilli i po nim etymologia kwitnie w średniowieczu jako nauka fundamentalna. Nazwanie jest poznaniem i objęciem w posiadanie rzeczy, realności. W medycynie diagnoza jest już uzdrowieniem przez wymówienie nazwy choroby. Kiedy biskup albo inkwizytor mógł podejrzanego nazwać „heretykiem” – najważniejsze zostało zrobione, wróg został zapytany, zdemaskowany. Res i verba nie przeciwstawiają się sobie, drugie są symbolami pierwszych. Jeśli język jest dla średniowiecznych intelektualistów zasłoną rzeczywistości, jest on też i kluczem, adekwatnym do tej rzeczywistości narzędziem poznania. „Język – powiada Alain z Lille – jest wierną ręką ducha”, a dla Dantego słowo jest znakiem totalnym, odkrywającym przyczynę i sens: „rationale signum et sensuale”. (...) Toteż fundamentem średniowiecznej dydaktyki jest studium słów i języka, „trivium”: gramatyka, retoryka, dialektyka, pierwszy cykl siedmiu sztuk wyzwolonych. Bazą całego nauczania, co najmniej aż do końca XII w., jest gramatyka. Poprzez gramatykę dochodzi się do wszystkich innych nauk oraz do etyki, która nakłada się na siedem sztuk wyzwolonych i poniekąd je zwieńcza. Gramatyka jest wiedzą mającą wartość powszechną (...) nie tylko dlatego, że poprzez komentowanie autorów pozwala mówić na wszystkie tematy, ale dlatego, że dzięki słowom pozwala docierać do ukrytego znaczenia, którego są one kluczami. Godfryd od Św. Wiktora w swoim „Fons philosophiae” w XII w. składa hołd gramatyce, która go nauczyła liter, sylab, mowy „literackiej” i mowy „tropicznej”, tej odkrywającej znaczenie przenośne, alegoryczne. W Chartres słynny mistrz Bernard z Chartres całe swoje nauczanie opiera też na gramatyce.

(...) Wielkim zbiornikiem symboli jest przyroda. Elementy rozmaitych porządków naturalnych są drzewami tego lasu symboli. Wszystkie minerały, rośliny, zwierzęta są

symboliczne, tradycja ogranicza się tylko do wyróżniania niektórych z nich: spośród minerałów – drogie kamienie, które przemawiają do uwrażliwienia na barwę i ewokują mity o bogactwie, spośród roślin – rośliny i kwiaty wspomniane w Biblii, spośród zwierząt – stworzenia egzotyczne, legendarne i monstrualne, podniecające średniowieczne zamięłowanie do niezwykłości. Lapidaria, floraria, bestiaria, w których są skatalogowane i wyjaśnione te symbole, zajmują poczesne miejsce w średniowiecznej bibliotece idealnej.

Kamienie i kwiaty łączą znaczenie symboliczne z mocą, dobroczynną albo złowrogą. Kamienie żółte i zielone przez barwną homeopatię leczą żółtaczkę i schorzenia wątroby; czerwone – krwotoki i uderzenia krwi. Czerwony chalcedon oznacza Chrystusa, przelewającego za ludzkość krew na krzyżu, przezroczysty beryl, przeświecony słońcem, przedstawia chrześcijanina natchnionego przez Chrystusa. Floraria są podobne do zielników; wprowadzają do średniowiecznej myśli świat „prostaczków”, babskie recepty i sekrety klasztornych zielarzy. Winogrono to Chrystus, który dał krew za ludzkość w obrazie usymbolizowanym przez mistyczną tłocznię. Najświętsza Maria Panna jest wyobrażona przez oliwkę, lilię, konwalię, fiołek, różę. Św. Bernard podkreśla, że Marię symbolizuje tak samo dobrze róża biała, oznaczająca dziewictwo, jak i róża czerwona, mówiąca o jej miłosierdziu. Centuria o czworobocznej łodydze leczy gorączkę wracającą co cztery dni, zaś jabłko jest symbolem zła, a mandragora to roślina pobudzająca popęd płciowy, demoniczna, kiedy się ją zrywa – krzyczy, zaś kto ten krzyk usłyszy – umiera albo dostaje obłędu. W tych obu wypadkach ludzi średniowiecza przestrzega etymologia: jabłko to po łacinie „malum”, co znaczy również „zło”, zaś mandragora to smak ludzkiego kształtu (po angielsku „mandrake”).

Światem zła jest przede wszystkim świat zwierzęcy. Struś, który składa jaja w piasku i nie wysiaduje ich, jest obrazem grzesznika zapominającego o swoich obowiązkach względem Boga, cap jest symbolem lubieżności, skorpion, który kłuje ogonem, jest wcieleniem fałszywości, wcieleniem ludu żydowskiego. Symbolika psa oscyluje tradycją antyczną, dla której pies jest wcieleniem nieczystości, i naturalną w społeczeństwie feudalnym tendencją do jego rehabilitacji jako zwierzęcia szlachetnego, nieodzownego towarzysza rycerza na łowach, symbolu wierności, najwyżej cenionej feudalnej cnoty. Za to wszystkie zwierzęta baśniowe są sataniczne, są prawdziwymi wizerunkami diabła: żmija, bazyliżek, smok, gryf. Lew i jednorożec są niejednoznaczne. Są symbolami siły i czystości, ale mogą też symbolizować gwałt i obłęd. Jednorożec zresztą pod koniec średniowiecza pozbywa się swoich cech ujemnych, kiedy jest w modzie i zostaje unieśmiertelniony w cyklu tkanin „Damy z jednorożcem”.

Średniowieczny symbolizm znalazł wyjątkowo szerokie zastosowanie w bardzo bogatej liturgii chrześcijańskiej, poczynając od interpretacji samej architektury kościelnej.

Honorius Augustodunensis wyłożył, na czym polega sens dwu najczęstszych typów planu kościoła. W obu wypadkach: planie rotundy i planie krzyża, chodzi o obraz doskonałości. To, że kościół na planie rotundy jest obrazem doskonałości koła, pojąć łatwo. Ale trzeba już wiedzieć, że plan krzyża jest nie tylko wyobrażeniem ukrzyżowania Chrystusa. Jest on zwłaszcza formą „ad quadratum”, opartą na kwadracie określającym cztery strony świata, stanowiącym streszczenie wszechświata. W obu wypadkach kościół jest mikrokosmosem.

Wśród najważniejszych form średniowiecznego symbolizmu rolę kapitalną odegrała symbolika liczb: jako struktura myśli była jedną z przewodnich zasad architektury. Piękno bierze się z proporcji, z harmonii, stąd też uprzywilejowana sytuacja muzyki jako wiedzy o liczbie. „Kto zna muzykę – mówi Tomasz z Yorku – ten zna porządek wszystkich rzeczy”. Według Wilhelma z Passavant, biskupa Mans od 1147 do 1187 r., architekt jest „kompozytorem”. Salomon rzekł Panu: „Omnia in mensura et numero et pondere disposuisti” (Ks. Mądrości 11, 22) – „aleś Ty wszystko urządził po miarę, liczbą i wagą”. Liczba jest miarą rzeczy. Jak słowo, liczba przylega do rzeczywistości. „Tworzyć liczby – mówi Thierry z Chartres – to tworzyć rzeczy”. A sztuka, która jest naśladowaniem natury i stworzenia, powinna obrać sobie za regułę liczbę. W Cluny – według Kenneth John Conanta – inspirator wielkiego kościoła opata Hugona, rozpoczętego w 1088 r. (Cluny III), mnich Gunzo, przedstawiony na miniaturze w momencie oglądania we śnie świętych Pawła, Piotra i Stefana, którzy wyznaczają mu sznurami plan przyszłego kościoła, jest słynnym muzykiem, „psalmista praecipuus”. Liczba symboliczna, która w Cluny jest – według Conanta – streszczeniem całej liczbowej symboliki, to 153, liczba ryb z cudownego połowu.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż poprawną odpowiedź.

Symbol jest elementem rzeczywistości materialnej oznaczającym:

- ☐ element nieistniejący
- ☐ element abstrakcyjny
- ☐ inny element materialny
- ☐ element materialny lub abstrakcyjny

Ćwiczenie 2

W poniższym fragmencie tekstu Jacques'a Le Goffa oznacz na zielono słowa dotyczące symboli, a na czerwono – wyrazy opisujące ich symboliczne znaczenia.

☐ zielony

☐ czerwony

Winogrono to Chrystus, który dał krew za ludzkość w obrazie usymbolizowanym przez mistyczną tłocznię. Najświętsza Maria Panna jest wyobrażona przez oliwkę, lilię, konwalię, fiołek, różę. Św. Bernard podkreśla, że Marię symbolizuje tak samo dobrze róża biała, oznaczająca dziewictwo, jak i róża czerwona, mówiąca o jej miłosierdziu.

Ćwiczenie 3

Przyporządkuj właściwości do poszczególnych sfer.

Sfera *sacrum*

poznanie za pomocą wiary,
intuicji

świat ludzki

Sfera *profanum*

świat ponadludzki

poznanie zmysłowe

rzeczywistość fizyczna

rzeczywistość metafizyczna

Ćwiczenie 4

Jakim rodzajem znaku jest kształt litery „V” pokazywany za pomocą palca serdecznego i wskazującego? Podaj znaczenie tego symbolu.

Ćwiczenie 5

Co symbolizuje róża? Podaj przynajmniej dwa symboliczne znaczenia tego kwiatu.

Wskaż, które z poniższych zdań trafnie oddają sens cytowanego fragmentu *Świata symboliki chrześcijańskiej*.

((Dorothea Forstner

Świat symboliki chrześcijańskiej

Niekiedy mgliste odczuwanie ich bogatej treści może mu [człowiekowi] powiedzieć więcej niż słowa. Symbole bowiem łączą w jedno ogólne wrażenie najbardziej różne rzeczy, natomiast mowa tylko w sposób cząstkowy i stopniowy uświadamia to, co symbole w jednej chwili przedstawiają duszy ludzkiej.

Źródło: Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, oprac. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, tłum. P. Pachciarek, R. Turzyński, W. Zakrzewska, Warszawa 1990, s. 7.

- ☐ Symbole podobnie jak mowa nie mówią wszystkiego o rzeczywistości.
- ☐ Symbole ujmują zjawiska syntetycznie, a mowa – w pewnym porządku elementów.
- ☐ Symbole są trudniejsze do interpretacji niż wyrażenia językowe.
- ☐ Symbole skuteczniej od mowy przedstawiają wieloznaczne treści.

Na podstawie poniższego fragmentu *Kultury średniowiecznej Europy* Jacques'a Le Goffa wyjaśnij, czym był symbol dla ludzi średniowiecza.

((Jacques Le Goff

Kultura średniowiecznej Europy

Symbol jest znakiem umowy. Jest odniesieniem do utraconej całości, przypomina i przyzywa wyższą i utajoną rzeczywistość. Otóż w myśli średniowiecznej „każdy przedmiot materialny jest uważany za przedstawienie czegoś, co jest jego odpowiednikiem w planie wyższym i stawał się w ten sposób symbolem tamtej rzeczy”. Symbolizm był powszechny, a myślenie było nieustającym odkrywaniem ukrytych znaczeń, niezmienną „hierofanią”.

Źródło: Jacques Le Goff, *Kultura średniowiecznej Europy*, tłum. Hanna Szumańska-Grossowa, Warszawa 1994, s. 330–333.

Ćwiczenie 8

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz w tabeli *Prawda*, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub *Fałsz* – jeśli jest fałszywe.

Lp.	Zdanie	Prawda	Fałsz
1	Symbol wskazuje na sprawy trudne do uchwycenia, bogate w treści.	P ☐	F ☐
2	Symbol jest jednoznaczny.	P ☐	F ☐
3	Symbolizm ludzi średniowiecza polegał na odkrywaniu w rzeczywistości znaczeń sakralnych.	P ☐	F ☐
4	Symbol jest przydatny tylko do wyrażania treści religijnych.	P ☐	F ☐

Wskaż i zinterpretuj symbole w poniższym wierszu Bolesława Leśmiana.

((Bolesław Leśmian

Róża

Czym purpurowe maki
Na ciemną rzucił drogę?
Sen miałem, ale – jaki? –
Przypomnieć już nie mogę.

Twojeż to były usta?
Mojeż to były dłonie?
Głęb sadu mego – pusta,
We wrotach – księżyc płonie.

Dni się za dniami dłużą,
Noce – w jeziorach witam...
Kiedy ty kwitniesz, rózo?
„Ja nigdy nie zakwitam...”

„Ja nigdy nie zakwitam...”
Twójże to głos, o, rózo?
Słowo po słowie chwytam,
Dni się za dniami dłużą...

Źródło: Bolesław Leśmian, *Róża*, [w:] tegoż, *Poezje wybrane*, Wrocław 1991, s. 3.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Symbole w literaturze

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji (językiem ucznia):

- Wyjaśnisz istotę symbolicznego przedstawienia rzeczywistości.
- Zinterpretujesz znaczenia wybranych symboli.
- Przeanalizujesz fragment tekstu popularnonaukowego poświęconego symbolom w średniowieczu.

Cele operacyjne. Uczeń:

- rozumie istotę przedstawiania rzeczywistości w sposób symboliczny;
- wyjaśnia znaczenie podanych symboli;
- bierze udział w dyskusji;
- interpretuje tekst dotyczący symboliki chrześcijańskiej;
- wskazuje symboliczne znaczenia przypisywane elementom z przeczytanego tekstu;
- tworzy opowiadanie z wykorzystaniem symboli.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z medium w sekcji „Audiobook”. Podczas lekcji materiał zostanie jeszcze raz przypomniany.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom cele zajęć oraz wspólnie ustala z nimi kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel wprowadza uczniów w temat lekcji. Chętna osoba odczytuje na głos informacje zawarte w sekcji „Wprowadzenie” w e-materiale oraz wiadomości dotyczące symboli i sfer sacrum i profanum z sekcji „Przeczytaj”. Następnie prosi, aby każdy uczeń przygotował indywidualnie mapę myśli związaną z tym, co udało się zapamiętać z pierwszej fazy lekcji.
Chętne osoby prezentują swoje propozycje po zakończeniu pracy.
Nauczyciel może też zapytać uczniów, czy lepsze jest – ich zdaniem – notowanie czy tworzenie mapy myśli i dlaczego.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie cicho czytają tekst „*Świat symboliki chrześcijańskiej*” wraz z wyjaśnieniami ze Słownika. Następnie wyznaczona osoba streszcza na głos przeczytany fragment, tak aby każdy uczeń w ten sam sposób rozumiał sens tekstu.
2. Nauczyciel odtwarza w klasie nagranie zamieszczone w sekcji „Audiobook”. Prowadzi z uczniami rozmowę na temat tego, czy myślenie i mówienie symbolami jest istotne,

czy niesie ze sobą jakąś wartość. Uczestnicy zajęć podczas dyskusji mogą korzystać z tekstu „*Kultura średniowiecznej Europy*”. Na zakończenie nauczyciel prosi jednego ucznia o podsumowanie rozmowy.

3. Uczniowie dobierają się w pary. Wykonują w dwójkach Polecenie 1 i 2 z sekcji „Audiobook”. Chętna para odczytuje gotowe rozwiązanie.
4. Nauczyciel dzieli uczniów na 4 grupy. Zespół I wykonuje Ćwiczenia 1 i 8, zespół II – Ćwiczenia 2 i 7, zespół III – Ćwiczenia 3 i 6, a zespół IV – Ćwiczenia 4 i 5. Przedstawiciele grup odczytują odpowiedzi po wykonaniu zadania.
5. Chętna osoba czyta na głos wiersz Bolesława Leśmiana „*Róża*”. Wspólnie zinterpretujcie symbole z tego tekstu.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel pyta uczniów, czy tematyka zajęć była dla nich łatwa czy trudna i dlaczego. Dobrze by było, aby jak najwięcej osób z klasy przekazało swoją opinię.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz krótkie opowiadanie, w którym wykorzystasz symbole róży, serca i koloru czerwonego. W tym celu przyporządkuj symbolom znaczenia. Zaplanuj fabułę – stwórz plan zdarzeń, uwzględniając w nich zdarzenia, w których można wykorzystać symbolikę róży, serca i czerwieni. Rozwiń plan w opowiadanie.

Materiały pomocnicze:

- Władysław Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 2012

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą po lekcji wykorzystać multimedium z sekcji „Audiobook” jako wzór poprawnej intonacji i dykcji. Na tej podstawie mogą nagrać wybrany fragment tekstu i zaprezentować go potem na lekcji, aby pozostali uczestnicy ocenili jakość czytanego tekstu.